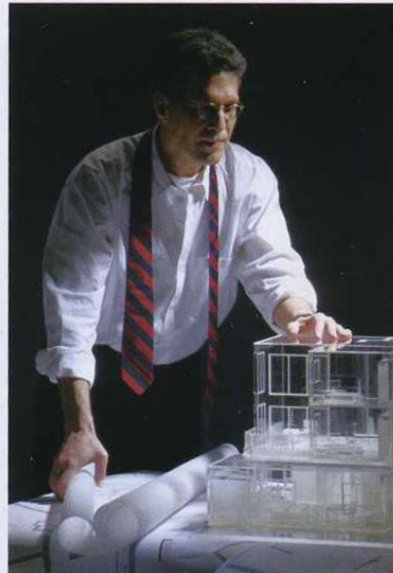

תעודת זהות:
שם: ג'וזף פיליפ פרידמן.
גיל: "באמצע שנות ה-50".
נולד: חיפה.
משפחה: בן לניצולי שואה. אבא: צלם, בעל "צלמנייה" ומאמץ יותר בעל גלריה, שם הוצגו בדרך כלל אוספי ציור ישראל מאסכולת "הצפון" – עין הוד, טבריה וצפת. אמא: בעלת הגלריה ומאוחר יותר קניינית אופנה.
ילדות: "חאקי-חאקי" – בית הספר הריאלי בחיפה, גדנ"ע, חניך בשבט "משוטטי הכרמל" של תנועת הצופים.
צבא: אלקטרו-אופטיקאי בחיל האוויר.

ארכיטקט מגיל הגן

הוא למד ברוד איילנד, עבד בניו יורק, מיאמי ואירופה, ולבסוף חזר לארץ. הוא מאמין שהשראה נמצאת בכל מקום כל הזמן, וגם שמתישו צריך לפנות את הבמה לצעירים. אחד על אחד עם האדריכל יוסי פרידמן

השכלה גבוהה:

"בתים התחלתי לצייר באופן עקבי כבר בגן חובה, ומאוחר יותר בבית הספר הריאלי בהנחיית המורה דב מדויני. הצהרתי שאהיה אדריכל מאז שאני זוכר את עצמי, עוד לפני שידעתי מה זה בדיק. אחרי הצבא הייתי צריך לבחור בין לימודים באיטליה או בארצות הברית. מלגת לימוד שקיבלתי בארצות הברית הכריעה את הכף. בשנות ה-70 ארצות הברית לא נחשבה משאת נפשו של אדריכל מתחיל. תואר בוגר: למדתי באוניברסיטת רוד איילנד, בית ספר לעיצוב שנחשב עד היום לאחד מבתי הספר המעולים לאמנות ואדריכלות. סיימתי מסלול כפול: אחרי ארבע שנים קיבלתי תואר בוגר באמנות ובתום השנה החמישית קיבלתי תואר בוגר בהצטיינות באדריכלות. המנחים שלי היו האדריכלים רוברטו מצ'אדו וחורחה סילבטי, שהיו חלק מקבוצת אדריכלים דרום אמריקאית שהנהיגה גל חדש באדריכלות האמריקאית. חשיבתם התבטאה בנישה אורבאנית ועיצובית שונה מכל מה שנהוג היה ללמד בזמנו. אני קיבלתי את יסודות החשיבה האדריכלית שלי מ"החמישיה הניו יורקית", בהנהגת גרייבס, אייזנמן, מאייר, גוואר'מיי והיידוק. התקופה ההיא, אמצע שנות ה-70, הוכתרה כפוסט-מודרניסטית ונחשבה פורצת דרך. דרך הביקורות על הפרויקטים שלי בשנה החמישית, נחשפתי להוראה של האדריכל גרייבס שהזמין אותי להיות סטודנט שלו לתואר מוסמך באוניברסיטת פרינסטון.

תואר מוסמך: למדתי באוניברסיטת פרינסטון ניו ג'רסי, ותוך כדי הלימודים ביקש ממני גרייבס להצטרף אליו למשרדו הקטן. לימים הפכתי אסיסטנט שלו באוניברסיטה, במקביל בניתי לעצמי את ביתי האמיתי הראשון בארצות הברית וסיימתי את התואר בהצטיינות. מייקל (גרייבס - א.ל.ב.) היה ונשאר עד היום מנחה שלי. הכוונה לאו דווקא לאדריכלות שלו, אלא לדרך החשיבה שהנחיל לי כשהייתי סטודנט, ואחר כך שוליה ואף שותף בעבודתו המשרדית. עד היום אני נושא איתי מזכר ובו כמה משפטים שכתב גרייבס בנוגע לקשר שבין מוסר ואדריכלות, שוויון בין אדריכלות פרמאטית ואדריכלות סימבולית, "סגנון" באדריכלות ועוד.

צעדים ראשונים, שותפויות ועצמאות:

לאחר כחמש שנות עבודה אצל גרייבס, החלטתי לפתוח יחד עם אדריכל אמריקאי משרד בשדרה החמישית במנהטן, תחת השם "פרידמן מק'אלפין ושות'". המשרד התרחב עם השנים – עבדו בו 14 עובדים וביצעו עבודות בכל רחבי ארצות הברית. כשלוש שנים לאחר מכן החלטתי לפתוח משרד עצמאי, אך בתחילה, לא הצלחתי לקבל עבודה בקנה המידה אליו הייתי רגיל ונאלצתי לפנות לאדריכלות פנים. מאז ועד היום אדריכלות הפנים היא הנושא המרכזי במשרד שלי. עם הזמן למדתי שהחשיבה דומה בכל קנה מידה של פרויקט. באותם ימים של שלהי שנות ה-80, התחילה פריחה של שימור באזור הדרומי של מיאמי-פלורידה, ואני הייתי מהראשונים שעסקו בשימור מבנים בסגנון הארט-דקו. עד מהרה הפכתי לאדריכל השימור של עיריית מיאמי-ביץ' ופתחתי משרד נוסף במקום. בתחילת שנות ה-90 קיבלתי גם עבודות בברלין, כולל במבנים שלאחר האיחוד הפכו להיות במרכז העיר. מצאתי את עצמי במצב קבוע של המראות ונחיתות.

על חזרור וחזרה:

בתקופה ההיא, תחילת שנות ה-90, ביקוריי בארץ לא היו דחופים ואף לא מבטיחים, והאפשרות לחזור לארץ כלל לא עלתה במחיר. אבל קו החוץ ומג האוויר של מיאמי מאוד הזכירו לי את הארץ, בפרט את תל אביב. ב-1995 נאלצתי להגיע לארץ מסיבות משפחתיות, דובר אז על מזרח תיכון חדש והכל נראה מאוד מפתה ומבטיח. קשרים עם חברים ותיקים, במיוחד אדריכלים, חודשו, ונראה היה שזה הזמן לעשות את השינוי שהיה בגדר "עכשיו או לעולם לא". במקביל, נעיתי למשרת הוראה כמרצה בכיר במסלול לעיצוב פנים במכללה למינהל, וליווי המסלול לקראת הכרה אקדמאית.

לעבוד ולגור בתל אביב:

העבודות הראשונות שקיבלתי בארץ היו של לקוחות אמריקאיים שרצו לבצע פרויקטים בישראל. את המשרד הראשון פתחתי ביוני 1996, ברחוב מהר"ל בתל אביב, ועבדנו בו כמעט עשר שנים. לפני כשישה חודשים עברנו למשרד בבית אליהו שלוש ברחוב רוטשילד. הבית תוכנן בתחילת המאה שעברה, וגרו בו יוסף שלוש ומשפחתו. מתחת לשש שכבות ריצוף חשפנו רצפת אריחים מקוריים שיצר שלוש עצמו. השילוב של עבודה בדרום המתחדש של תל אביב ומגורים בצפון הישן, מאפשר לי להרגיש את ייחודיות הדופק של העיר הזאת.

על מקצוע ומקצועיות:

אני מאמין שאני תוצר של תקופה מסוימת. למעשה אני משוכנע שהאופי, היכולות והמגבלות שלי מושפעים מתקופת הלימודים ברוך איילנד, העבודה בניו יורק, החשיפה לאדריכלות הטרונית במיאמי והעבודה באירופה. עבורי אין שני פרויקטים דומים, ואני לא מאמין במוטיב או במסר תמידי, שעוברים מפרויקט אחד לאחר.

אני מתייחס לכל עבודותיי באותו האופן. כל עבודה שמסתיימת הופכת מיד לנחלת העבר, כמו שהופכים דף בספר. רוב הפרויקטים שלי נשארים סגורים ברגע שהושלמו. הבעייתיות של היחס לעבודות שהושלמו נובעת מהרגשת שייכות מחד, ומביקורת עצמית די הרטנית מאידך. כשאני חוזר ומבקר בחללים שיצרתי אני נוטה לחפש את מה שיכול היה להיות, או מה שלא מוקפד מספיק. המעבר לפרויקט חדש מקל על התחושות האלה.

על לקחים ולקוחות:

הדבר החשוב ביותר היא היכולת להקשיב לפרוגרמה של כל לקוח כדי להשיג תיאום נכון ומדויק. השימוש בידע ובאחריות המקצועית, יחד עם עקרונות מסוימים שמייצגים באופן הטוב ביותר את הלקוח, הם שביאו לידי ביצוע את מה שהיה תכנית על הנייר וחלום במוחם של הלקוחות. הלקוחות שלי הם אנשים שאני עובד איתם, לא בשבילם. רובם הופכים לחברים ונוצרים בינינו הישענות ולימוד הדדיים. אני מבלה איתם זמן רב במהלך פרויקט ונרקמות חברויות אמיות או כאלה שהופכות אמיות עם הזמן.

על יחס ויחסים:

אני אוהב את כל הפרויקטים. העבודה הסיזיפית, המייגע והמאמצת ביותר היא תכנון בית פרטי או דירה – זה דורש

מאמץ, השקעה וזמן, ויכול להיות מתסכל וקשה, אבל זה גם הכי מתגמל. במהלך ממוצע של שלוש שנות עשייה ממשית, אני משקלל את כל ההיבטים של משפחה או לקוח תוך יצירת תכנית אישית עבורו. העבודה יכולה להיבחן בזמן אמת על פי רמת ההצלחה הוויזואלית, הפסיכולוגית והפרקטית של הפרויקט. זה השלב הכי מתגמל. החלק המתסכל הוא היווצרות מערכת יחסים סימביוטית והדוקה, שיוצרת קרבה, הבנה ולמידה הדדית מחד, אך גם אינטנסיביות שאינה נפוצה או מקובלת ביחסי עבודה. אנרגיה כזו יכולה להעיר אותי כמעט מדי לילה, כדי לחשוב על פרט כזה או אחר בפרויקט.

הרבה פעמים אני שואל את עצמי לגבי המסכת שמעבירים אותנו, האדריכלים, בתכנון הפרטני האישי. זה מעין טנגו של חיזור, שעוסק בהתרשמות הדדית והבטחה למערכת יחסים אישית, הוגנת, אחראית ומסורה. הטנגו הראשוני של החיזור יותר ארוך ומייגע עד לקבלת הפרויקט וחתימת החוזה, וגם אחר כך מערכת היחסים הרבה יותר לוחצת, לחוצה ואישית בשוואה לאנשי מקצוע אחרים.

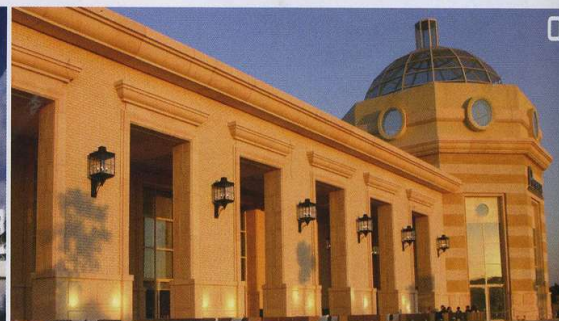
על ניהול ונהלים:

כיום המשרד עוסק בעיקר באדריכלות ובעיצוב פנים, למרות שכאדריכל אני עוסק בכל רובדי האדריכלות. מבחינת סוג פרויקטים, המשרד מייצר לא פחות אדריכלות מעיצוב פנים. העבודות כוללות תיאטרות, אולמי קונצרטים, אולמי אירועים, פרויקטים לעיריות, בתי כנסת, בתי מסחר, חנויות, משרדים, בנקים, מסעדות, עבודות שימור וכמובן בתים ודירות פרטיים. לכן רוב הצוות במשרד הוא בעל הכשרה אדריכלית מלאה.

המשרד מנהל כ-40 עבודות בו זמנית. לכל פרויקט יש אדריכל פרויקט שנמצא בקשר מתמיד עם הלקוחות, ואני מעורב יותר בשלבי ה"חיזור" השונים. כשפרויקט נמצא בשלבי בנייה, אדריכל הפרויקט מצטרף אלי כמעט בכל הפגישות השבועיות הקבועות, ולקראת סוף הפרויקט – שכולל סיום פרטים, ריהוט, טקסטיל, אמנות ואת המעבר עצמו, אני מעורב ברמה אינטנסיבית עוד יותר.

על חופש וחופשה:

אני מוצא מנוחה בכביסות של הבוקר, במסע ערב לקיוסק המיצים בשכונה, בשיחות טלפון עם חברים, בשלושה ספרים שמונחים דרך קבע ליד המיטה שלי, עם העדפה לספרי פסיכואנליזה וכדומה. בימי שישי אני מספיק לעתים לבקר בגלריות, ומעדיף בעיקר אמנות ישראלית פיגורטיבית. אני

זונות 1-3: Avenue, קריית שדה התעופה, מרכז קונגרסים ואירועים
בניין לשימור הולן מאר במיאמי

ד'אורסיי ועיצוב הפנים באגף המוזיאון לאמנויות דקורטיביות של הלובר. מאידך, גם סיבוב ביקבי נפה-וואלי בקליפורניה הוא גם מקור השראה בלתי נלאה.

על הוראה וסטודנטים:

כיום אני חבר בחבר הנאמנים ובמועצה האקדמית של ויצ"ו חיפה, מרצה בכיר במכללה למינהל, וחבר בוועדת ליווי מטעם המועצה להשכלה גבוהה לפתיחת תכנית לימודים לתואר מוסמך בעיצוב משולב ומרכז מגמת "סביבות קבועות", במכון הטכנולוגי בחולון.

למרות הקלישה, סטודנטים הם כחומר ביד היוצר. אני רואה בעיניים שלהם את הכמיהה ללמוד, את המוחות הרדומים שהופכים בזמן קצר למבריקים ובעלי כוחות יצירה בלתי מוגבלים ובלתי ניתנים להבנה. אני משתדל ללמד אותם לדבר, לחקור, להתחבר. הכל חוץ מעיצוב בעצם. עם הצגת הפרויקט הסופי אני נוכח שוב ושוב, שהם השכילו להפנים. זו הנקודה המרגשת כל כך במפגש איתם, ולמרות שהם מקבלים תואר ב"עיצוב פנים" הם אדריכלי פנים לכל דבר.

להם ולאדריכלים צעירים אני מיעץ לא לצאת לעצמאות מהר מדי, ולעבור הכשרה כשכיר בשנים הראשונות – ללמוד לשמוע ולהקשיב, לדבר, להסביר ולתקשר, לדעת לפחות יותר ממעט על תולדות האמנות, אמנות בכלל, להתחבר בכתובה יוצרת, בפסיכולוגיה, לדעת לנתח פרוגרמה כללית ולהפוך אותה לאישית, תמיד למצוא דרך להתחבר רגשית, גם לפרויקט שנראה רחוק. לעשות הכל כדי להתקרב כמה שיותר ללקוח שאיתו עובדים, להדגיש שטעות ושינוי הם חלק מהעשייה, ולא לגעת בעמלות – להשאיר לסוחרים לעשות את המסחר.

חלומות

הייתי שמח לעצב עבור אנדראה פוטמן – המעצבת הצרפתייה הוותיקה, ג'ייס ג'ויס – הסופר הדגול שאת חלק מיצירותיו הייתי הופך לעשייה אדריכלית, ג'קי קנדי אונאסיס בעלת הטעם יוצא הדופן שבא לידי ביטוי בבתיא, ותומס ג'פרסון.

הרהורי סיום

יש לי תחושה שההערכה הכללית לעבודת האדריכל לא מתוגמלת כיום, בכל הרמות: אמנותית, מקצועית, מסחרית, כי אנו חיים בדור שדורש עבודה מהירה, עם דרישות גבוהות ובהרבה קיצורי דרך. אני מקווה שהדור הצעיר

שומע מוזיקה קלאסית במשרד והרבה מוזיקה אמריקאית משנות ה-70 וה-80 בבית.

מזמן הגעתי למסקנה שחופש מוחלט לא קורה. לא לקחתי פסק זמן אמיתי כבר 30 שנה, כך ש"פרישה" היא סוג של חלום מבחינתי: להרצות, לטייל, לקרוא... אין לי שום כוונה להמשיך בשגרה הקיימת יותר מאשר עוד כמה שנים, כי יש זמן שבו צריך לפנות במה לדורות הצעירים.

על מקורות השראה:

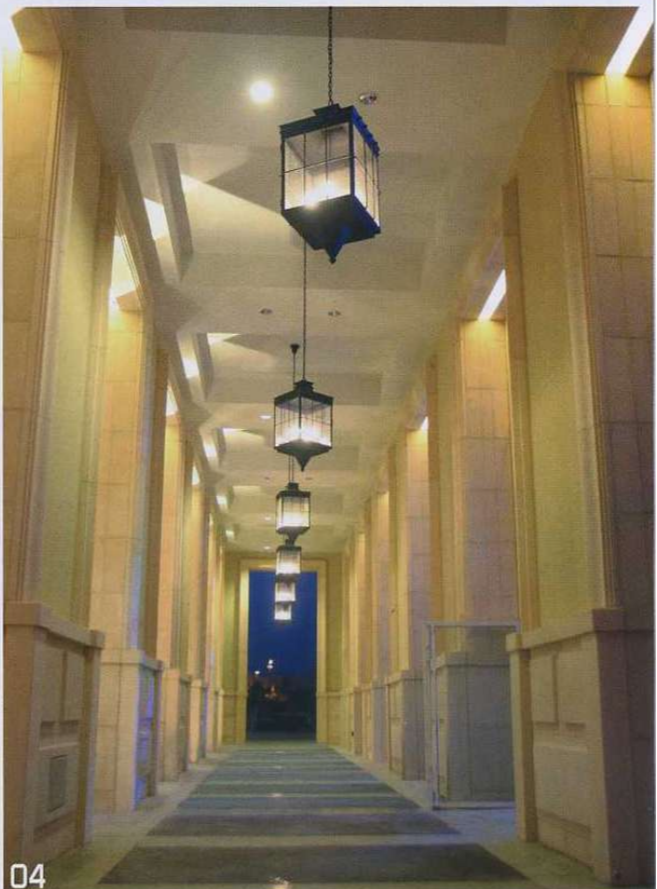
ברמה האדריכלית קורים בעולם המון דברים שמסקרנים אותי, אבל מעט מאוד מאתגר אותי. בהרבה מובנים אני חש שהולך ופוחת הדור, כי לעשייה האדריכלית הממוחשבת יש מוגבלויות חדשות. בעיצוב פנים אני נהנה במיוחד מעבודות הסטודנטים ומהמעצבים הצעירים. בעבודות שלי יש מקובעות כלשהי, אבל השינויים שחלים בי הם בלתי מודעים.

מקורות השראה יכולים להיות מצרים העתיקה, וינה של גוסטב קלימט, פראנק-לויט-רייט ואחרים. אפשר להגיד שאני מושפע מכל מה שסובב סביבי כל הזמן – מאמר, סרט, ספר, זיכרון, דיבור, עבודה של סטודנט ועוד.

בארץ אני מתחבר לעבודות של מנדלסון, לבנייה האקלקטית, במיוחד לאקלקטיות של מזרח-מערב, ולבאוהאוס. אני אוהב לעקוב אחרי העיניים של אילן פיבקו, החושניות של יוני מונו'ק, הפרופורציות של אורלי שרם, היצירות של לאה מלר, עיצוב הפנים של מיכאל אזולאי ועוד טל, החוויה במסעדות של קרוננברג-ברנוביץ', העבודות הירושלמיות של מייקל שוורץ ועוד. אבל יותר מכל אני נהנה מהעבודות של בוגרי המכללה לאחר סיום לימודיהם.

בחול, פריז הוא מקום אהוב במיוחד – מוזיאון העולם הערבי של האדריכל ז'אן נובל, מוזיאון

ישכיל להציב את המקצוע במקום הראוי לו, למרות שאני לא יודע אם הדבר יקרה בדור שלי. אני לא מדבר על הילה אלא על הערכה מקצועית ממשית. זה מקצוע קשה וסיזיפי ולא מוערך ביחס להשקעה. יחד עם זה, יש בו סוג של התמכרות שפשוט נותנת כוח, וככל שהיא שואבת היא נותנת יותר. לכן אני מרגיש בר מזל להיות במקום הזה ולהרגיש בסוף יום ארוך תחושת מיצוי וסיפוק. DO

1. פנטהאוס במנהטן, ניו יורק
תמונות 2 4-1: Avenue, קריית שדה התעופה, מרכז קונגרסים ואירועים

